

teorie. Z něho nutno podle našeho názoru především vysvětlovat i podrážděnost takových hluboce čestných a upřímných příspěvků, jakým byl právě i diskusní příspěvek básníka Františka Hrubína, jeho bolavé obrazy o „štvané, určené lani“ poezie, čelící „zběsilé netečnosti ledového dogmatu“. Jde o živelně protestní nadsázky, jejichž tón je však v mnohém naší spoluvinou; vyvřel prostě z našich společných nejasností.

Proč se právě zde dotýkáme takovýchto problémů? Proto, že v budoucnu chceme v našem časopise ještě výrazněji vytvářet platformu k promyšlení hromadících se nevyřešených teoretických otázek rozvíjejícího se socialistického umění, a především ovšem samotné praxi poskytovat možnost – v rámci, rozumí se, obrazů životní pravdy, naplňující socialistické ideje a jim sloužící – co nejširšího uplatnění uměleckých projevů, i pokusných a směle hledajících nové způsoby vyjadřování velkolepě dramatického životního stylu naší epochy. Domníváme se, že nám v tomto smyslu razí cestu zejména moudře obzíravý, k potřebám i zvláštnostem umění svrchovaně citlivý sjezdový referát Vítězslava Nezvala. K němu a k myšlenkám některých jiných referátů zamýšlíme se vrátit v příštích číslech.

(1956)

K ZEMI SVÉ TISKNEME SE PLAŠE (JEDNO STANOVISKO K NEDÁVNÉMU SJEZDU ČSL. SPISOVATELŮ)

O. T.

Na letošním sjezdu československých spisovatelů se zdánlivě stalo cosi nečekaného a velkého. Mužové kultury promluvili kriticky a otevřeně, promluvili česky. Pozdvihli palčivý básnický prst a ukazovali naze na Zlo, na jakýsi metafyzický mrak neosobního Zla, které rdousí a podvazuje literaturu a život občana. Lyricky neurčitě, všeobecně a abstraktně hovořili o křivdě, o strnulém dogmatu, o negramotném tyranu nad československým Parnasem, o intrikách, o rozvratu manželství, demoralizaci mládeže, o potlačování pravdy, o papírovosti pokroku, o soukromých

vilách a automobilech politických exponentů, o útisku sedláků, o bezprávnosti obyčejného člověka, o ostrakizovaných spisovatelích, kteří jsou v žalářích, ano, hovořili dokonce o zločinu! Napadli dosti vehementně Drdu, Nezvala a Taufera. A vyznávali se většinou ze své slepoty: „Tyto křivdy a tyto zločiny jsem neviděl!“ Hovořili i o věci tak buržoazní, jako je svědomí. Bylo to jako očistná velikonoční zpověď, k níž přistoupili odění rouchem režným a se symbolickým popelem na hlavě.

Předčasně se v nás zachvěla radostná otázka: povstává doma z prachu svobodná myšlenka a právo na nepodplatitelnou kritiku věcí obecných? Co je to vlastně? Co se stalo? Jak to, že více nebo méně zkorumpovaní literáti najednou mluví docela jinak? Jenže při hlubším začtení z této přeludné duhové bubliny zbyla jen smutná kapička mýdlové špíny. Ne, nebyla to osobní odvaha a statečnost oněch mužů, nebojují a neukazují otevřeně na zlo, ale zase jen poslušně kvákají na rozkaz. Sám Hrubín napověděl, že „nyní je tu možnost mluvit otevřeně o problémech literatury, možnost, která tu v minulých letech nebyla“. Nějaká šedá eminence partaje dala tedy instrukci: kritizujte! A mužové literatury, bojovníci za právo, pravdu a spravedlnost se před námi opět vykuklili jako dosud ustrašený houfec Don Quijotů, který na rozkaz začal kolem sebe mávat hrozivě, ale opatrně kritickým mečem. Je dokonce možné, že jim bylo nařízeno, aby se nikoho nedotkli. Mluvte všeobecně a básnicky! Mluvte o svědomí a křivdě! Mluvte o zlořádech a špatnosti, ale o osobách rozhodneme my sami.

A básníci a spisovatelé poslušně mluvili. Snad se tu a tam poněkud uhnuli od přísně předepsané linie, ale vcelku to byl nacvičený výstup v ozářené manéži. A když si každý odbyl svůj proslov, zašilhal do tmy dikátorské lóže, aby zachytil blahovolný úklon tvrdé a surové hlavy: „Bylo to tak dobře, pane?“

Největšího uznání se dostalo Františku Hrubínovi. Kronika sjezdu praví, že celý sál povstal a tleskal, všichni byli prý dojatai a někteří dokonce slzeli. Hrubín hovořil o české poezii a aplikoval na ni Mallarméův verš o labuti s křídlem zamrzlým v ledovci. Použil toho verše efektně a falešně. Ne, česká poezie už několik let není labutí. Je to jen ustrašená opelichaná slepice, uvázaná za nohu ke komunistickému dogmatu a krákající nehezkým služebným hlasem. Je to uslintaný třesoucí se opeřenec, který osm let zíral tupě na přidělené zrno a neviděl, že kolem se páše zločin ve velkém, že se děje křivda na celém národu, že Konstantin Biebl byl dohnán k sebevraždě, že synové národa, jimž kdysi zpívala, jsou bití do krve a do bezvědomí, že špinaví a rozedraní dolují uran v Jáchymově.

Neviděla to? Ne, viděla to příliš dobře, ale nesměla ani pípnout! Třásla se o sebe a kolaborovala se zločinem. Krákala ódy na šílenství

masového vraha z Ruska, na ješitného truhláře a na omezeného kameníka. Totálně ožebračená a esteticky okleštěná krákala ódy na zpátečnický pokrok, na zemi Sovětů, jejíž gangsteři vrhli na naši vlast apokalyptický a smrdutý stín, v kterém se smrtelně dusila čestnost a lidskost a v kterém zoufala víra nečistší. Neviděla to? Ne, všechno viděla ostře a jasně, ale nesměla ani pípnout! Ano, víme, že šibenice, revolver a pařáty MVD jsou neodmluvné argumenty. Víme, že nemohla zpívat sevřena tlapami asijské surovosti, ale snad mohla mlčet! Mohla? Jestliže ano, potom se dopouštěla zrady každým slovem, které vykrákorala.

Jestliže mohl mlčet Hrubín na tomto sjezdu, bude odsouzen novými lidmi, pro které bude mlčení včas větší hodnotou než načesaná paruka opojné lyriky, kterou uměl psát jako nikdo druhý.

Ale snad nesměl mlčet! Snad musel promluvit na povel. Rádi bychom tomu věřili, protože Hrubín byl člověk čistý a neprodejný. Snad je jím dodnes. Jeho projev, psaný překrásnou češtinou, jen nesen morálním patosem, který až mrazí. A je tu mnohem více za slovy a mezi řádky.

Kdybychom mohli mluvit k Hrubínovi přímo, řekli bychom mu toto: milovali jsme Vaše knihy, milovali jsme Vaši přečistou a zpívající řeč a dodnes neseme v sobě Vaše verše. Byl jste pro nás jedním z velikých H (Holan, Halas, Hora). Ale Vy chcete dnes zase psát. Ale co budete psát, Františku Hrubíne? Co budete napadat, pranýřovat a obnažovat hekticky vichrným patosem Jobovy noci? Co budete smět napsat, ubohý Leliane? Kolik básnické pravdy?

Chtějí po Vás, abyste psal o něco méně zaprodanecky a pravděpodobně pro vývoz. Chtějí vyvážet kulturní hodnoty a Vy jim je máte vytvořit. Vy to jistě víte. Nebylo by nekonečně lépe mlčet a „rozdírat se v sobě do krve“, Františku Hrubíne? Ještě je Jobova noc nad naším národem, ještě má stonavé básníky stonavá země. Nemohou ozdravět v tom morovém ovzduší. To by nesměli dýchat! Ale mohou mlčet a chodit každý sám a sám jako básník Job na kraji zívajících hrobů. Kolébka? Rakev? Ale kterou nalezne lehčí tento věk? Nalezl lehčí rakev, Františku Hrubíne?

To bychom chtěli říci Hrubínovi. Jenže on nás neslyší! Vcelku se nám sjezd československých spisovatelů jeví jako tragikomedie okolo Canossy. Sypali si popel na hlavu a vyznávali pokorně své viny, kterých snad ani není. Ubozí Leliani. Nešťastní a skoro zoufající. Jen dva tělnatí šašci, Nezval a Drda, se nasyceně uchechtli a vychrlili ze sebe snůšku frází věrni sami sobě. Dva defraudanti slov, kteří už dávno předtím zprznili ohavně své talenty a zachovali se laureátsky.

Několik novopečených laureátů, několik pochybných talentů promluvalo pokrytecky a ploše. Ale ti čistí mezi nimi, ubozí Leliani jako Hrubín

Z druhého sjezdu

a Seifert, ti se tisknou plaše k své zemi, plni strachu a nejistoty, a snad se ptají svého srdce, zda JE ještě bez dluhů.

A jestliže je možno nepsat, nepište, ubozí Leliani. Dostali jste od bohů dary nejvzácnější: čistotu a čirost myšlenky, srdce a oka. Chcete si je sami pošpinit? A jestliže býváte někdy malověrní, myslíte na chorál! s Františkem Halasem, který dnes naslouchá šplounání Léthé a písni pradlen, když rubáš máchají. I Vy budete jednou naslouchat a snad budete přemýšlet ještě jednou o všech slovech, která jste na zemi napsali.

„Cum tacent, clamant!“ Není to ušito na Vás, ubozí Leliani? Není to ušito na celou českou inteligenci této doby, která je odsouzena k tragickým výkřikům mlčení?

(1956)